

TARİHSEL SÜREÇTE KİLİSE-SİYASET İLİŞKİSİ VE GÜNÜMÜZE YANSIMALARI

Arslan TOPAKKAYA¹

Özet: Kilise tarihi aynı zamanda siyasi bir kurumun tarihidir; çünkü kilise tarihsel süreçte siyasetle sürekli içli dışlı olmuştur. Kamu yönetimi söz konusu olduğunda Kilisenin bir kurum olarak ortaya çıkışından beri politikayla oldukça gergin bir ilişkisi söz konusu olmuştur. Bu gerginliğin sebebi Kilisenin kamuyu kendi dogmatik kurallarına göre düzenleme isteğidir. Bu isteğin teolojik ve politik sebepleri vardır. Kilise kendisini göklerdeki Tanrı devletinin yeryüzündeki yansıması olarak görmekte ve dünyevi olanı da göksel olana göre yönetmek istemektedir. Bu istek özellikle 20.yüzyıldan itibaren azalsa da hala gizli de olsa devam etmektedir. Bugün Kilise kamuyu şekillendirmek açısından eskisi kadar güçlü olmasa da özellikle sosyal sorumluluk bağlamında bütün bir Avrupa, Amerika ve özellikle Latin Amerika ülkelerinde oldukça etkin bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kilise, Politika, Kamu, İnsan, Devlet

STATE AND CRUCH RELATIONSHIP IN HISTORY: CONTEMPORARY REFLECTIONS

Abstract: History of church is also the history of a political institution; because the church and politics have always been interrelated with each other in the historical process. When public administration is concerned, the church has had a very tense relation with politics since it emerged as an institution. The reason for this tension is the desire of the church to arrange the public according to its dogmatic rules. The Church sees itself as the reflection on the earth of a God State in the sky and wants to rule what is worldly in accordance with what is divine and celestial. Although this desire has diminished from the 20th century onwards, it still continues covertly. Even though the church is not as powerful as it was in the past to shape the public, it is still very influential in the entire Europe, America and especially in Latin America.

Keywords: Church, Politics, Public, Human, State.

---

¹ Prof.Dr. Erciyes Üni. Felsefe Bölümü

Giriş

Politika bağlamında insan, din ve siyaset tarih boyunca sürekli iç içe olan, birbirlerini olumsuz ya da olumlu anlamda sürekli etkileyen üç ana unsurdur. Politikanın konusu antik Yunan'dan beri insandır ve insanın en mümeyyiz vasfı onun politik bir canlı olmasıdır -zoon politikon²- Politika kavramı günümüzde başta siyasal bilimler olmak üzere birçok sosyal bilimin farklı gerekçe ve yaklaşımlarla başvurdukları ve kullandıkları ve aynı zamanda sıradan bir insanın günlük hayatta farklı bağlamlarda en sık duyduğu ve karşılaştığı bir kavramdır. Bu anlamda politik kavramı her insanın bireysel düşünce dünyasında belirli bir yer de işgal etmektedir. Özellikle siyasal bilimlerde bu kavramın birbirinden oldukça farklılaşan bazen de birbirleriyle çekişme içinde bulunan birçok farklı anlamda kullanıldığı da bir vakıadır.³ Politika kavramının bu farklı kullanımlarına rağmen genel kabul gören bir tanımını yapacak olursak şöyle bir tanım yapmak mümkündür: Politika kavramı, insanların bir devlet içinde beraber yaşamalarından oluşan kamu yaşamının bir parçası ve aynı zamanda da devletler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi olarak tarif etmek mümkündür. Politik kavramı ise kısaca politikayla ilgili olan her şey olarak betimlenebilir.⁴

Siyaset kurumunun temeli hiç şüphesiz insandır. İnsanın özgür olup olmadığı ahlak felsefesinin temel tartışma konularından biridir. Bu tartışma bağlamında aleyhte bir takım görüşler ileri sürülse de genel anlamda insanın özgür olduğu, özgürlüğün onun alamet-i farikası olduğu kabul edilir. İnsan irade sahibi bir varlık olup, iradesini en güzel gösterdiği alan ise onun özgür seçimleri ve bu seçimlerin sonucu olarak ortaya çıkan özgür eylemleridir.⁵ Politikanın temel sorusu “insanların mutlu olabilecekleri yönetim şekli hangisidir” sorusudur. Dolayısıyla

---

² Aristoteles; *Politics*. Translated with an Introduction by Peter L. Phillips Simpson The University of North Carolina Press, Chapel Hill 1997, sf. 1 2, 1253 a3.

³ Arslan Topakkaya; „Politika Kavramının Farklı Anlamları Üzerine Bir Analiz“, *Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak.Dergisi*, 2007/1, s.5-17, İstanbul 2007, sf. 6.

⁴ Georg Klaus/ Manfred Buhr; *Philosophisches Wörterbuch*, cilt II, 11.baskı,Verlag das europaische Buch, Berlin 1974, sf. 941.

⁵ Ahmet Cevizci; *Felsefeye Giriş*, 1.baskı, Sentez Yayıncılık, Bursa 2007, sf. 135 vd.

politika ilkesel olarak insan mutluluğunu (daha çok toplumsal mutluluğunu) amaç edinen ve bu amacı gerçekleştirmek için çeşitli teoriler üreten bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. “İnsan için mutlu bir idare şekli nedir?” sorusuna sadece ahlak felsefesi ya da politik teoriler cevap vermezler. Aynı zamanda bütün dinler de (özellikle semavi dinler daha ağırlıklı olmak üzere) bu soruya cevap vermeye çalışırlar. Hem din, hem siyaset hem de felsefe özü itibarıyla yukarıda sorulan soruya kendi perspektiflerinden hareketle farklı cevaplar vermektedirler. Cevapların farklı olması onların ortak alanlarda buluşmalarına engel teşkil etmemektedir. Din (özellikle semavi dinler) temelde dogmatiktir Tanrı gönderdiği peygamberler ve kitaplar aracılığı ile “mutlu bir hayatın” nasıl mümkün olduğunu normatif bir biçimde insanlara bildirmektedir. Felsefe de filozoflar aracılığı ile mutlu bir hayatın nasıl mümkün olduğuna dair çeşitli yorumlarda bulunur. Aslında tam da bu noktada etik ile politika arasında ayrılmaz bir bağ karşımıza çıkmaktadır. Zira siyaset felsefesinde Platon ve Aristoteles”ten beri mutlu ve huzurlu bir şehrin ya da toplumun temelini mutlu bir birey olduğu gerçeği ya da kabulü bilinen bir gerçektir.⁶ Din, siyaset ve felsefenin ortak kesişim noktasını oluşturan “insan mutluluğu” kavramı tarihsel süreç ister istemez din ile felsefenin veya daha genel anlamda din ile siyasetin bazen uzlaşarak fakat daha çok da zıtlaşarak (çatışarak) sürekli karşı karşıya gelmelerine sebep olmuştur. Bu zıtlama ya da çatışma özellikle Hıristiyanlık için çok rahat bir biçimde söylenebilecek bir yargıdır. Zira Batı tarihi bir anlamda dinin kurumsallaşmış kimliği olan Kiliseyle siyasetin kurumsallaşmış şekli olan devlet ve bu devletin temsilcisi olan kral ya da hükümdarın mücadelesinin tarihidir.

Biz yazımızda bu mücadeleyi işlemekten ziyade özellikle Batı kültürü açısından insan özgürlüğü bağlamında Kiliseyle politik aktörler arasında nasıl bir ilişkinin olduğu, günümüzde bu ilişkinin ne durumda olduğu, politikanın kendisini Kilise'nin etkisinden kurtarıp kurtaramadığı ve bugünün Batı dünyası için Kilisenin etkisinin ne olduğu gibi sorulara cevap aramaya çalışacağız. Makale

---

⁶ Arslan Topakkaya; *Hukuk ve Adalet*, Yetkin Yayınları, Ankara 2010, sf. 11 vd.

konusu gereği İslam ve Musevilik doğrudan inceleme alanımız olmayacaktır. Zira anılan bu iki dinin de tarihsel süreç içinde politik yaşamda bir kurum olarak Kilise kadar (Kilise kavramını Hıristiyanlığın kurumsallaşmış yapısı anlamında kullandığımızı hatırlatalım) etkin olmadığını, diğer bir ifadeyle İslam ve Musevilik'in politik anlamda genel-geçer bir devlet modeli belirlemediğini, bunun yerine devleti idare edenlerin uymak zorunda oldukları genel ilkeleri belirlediklerini (ve yapılan yasaların kutsal kitabın ilkelerine ters düşmemesi gerektiği) söylemek mümkündür. Bu açıdan mesela İslam dünyasında Batı'daki o meşhur kanlı mezhep savaşları (küçük çaplı bir takım savaşları özellikle Hz. Ali'nin haricileri ve daha sonra çocuklarının Muaviye ve onun çocuklarıyla yapmış oldukları savaşları ve buna benzer küçük çaplı çatışmaları göz ardı edersek) söz konusu olmamıştır. En azından İslam'da Tanrı adına hareket ettiğini söyleyen kilisevari bir kurum yoktur. Musevilik'te de bu anlamda bir kuruma rastlanılmaz. Bu ve buna benzer nedenlerle (hiç şüphesiz bu dinlerde de konumuz bağlamında incelenebilir fakat yukarıda işaret ettiğimiz çatışma noktaları bağlamında bize Kilise ve onun politik fonksiyonu hakkında o kadar malzeme sunamazlar) İslam ve Musevilik makalenin inceleme alanına girmemektedir.

Makalenin daha iyi anlaşılması bağlamında ilk olarak Hıristiyanlığın kısa bir tarihini vererek (çünkü bu tarih aynı zamanda Kilise tarihidir) semavi bir din olan Hıristiyanlığın nasıl politik bir kurum olan Kiliseye dönüştüğünü göstermek suretiyle Batı'da siyasal bir güç haline gelmiş olan bu Kilise'den "özgürleşmenin" nasıl ve hangi bağlamda gerçekleştiği veya bu idealin gerçekten Batı'da gerçekleşip gerçekleşmediği konularını ele almaya çalışacağız.

1. Ana Hatlarıyla Kilise (Hıristiyanlık) Tarihi

Hz. İsa'nın doğumuyla başladığı kabul edilen Hıristiyanlık bilindiği üzere Yahudilerin içinden çıkan bir dindir ve Hz. İsa da aslen bir yahudidir. Başlangıçtan beri bu din Yahudilerin ve Yahudilerin kışkırtmasıyla Roma imparatorluğunun müthiş baskısı altında yayılmaya başlamıştır. Hz. İsa'ya meşhur on iki havari eşi olduğu iddia edilen ve ""Son Akşam Yemeği'nde" yanında olduğu tespit edilen

Maria Magdelana'nın dışında inanan başka biri yoktur ve bu havarilerden birinin ihanetiyle Roma askerleri tarafından yakalanıp çarمیha gerilmiştir.⁷ Hz. İsa'nın ölümünden sonra Hıristiyanlık havariler tarafından yayılmış olup (özellikle Paulus'un bu anlamda etkin faaliyetleri olmuştur), bu dine inananlar daha ziyade kendilerini gizleyerek, yer altına gizlenerek ibadetlerini yerine getirmişler ve bu durum M.S. 4. Yüzyıla kadar devam etmiştir. Roma kralı Konstantinus Milano fermanıyla (MS.313) Hıristiyanlığı serbest bırakmış, Theodisius (379-395) Hıristiyanlığı Roma'nın resmi dini olarak kabul etmiştir. Bundan sonra bu din oldukça hızlı bir biçimde Anadolu ve oradan da Balkanlar ve Avrupa'ya yayılmıştır. Bu tarihten sonra Kilise siyasal güç kazanmaya başlamış Kuzey'den gelen tehditlerle birçok ülkenin sınırları değişirken ve İmparatorluğu tehdit ederken Kilise kendi konumunu korumuş hatta güçlendirmiştir. Erken ve geç skolastik dönemde papalar kral ve derebeyleriyle sonu gelmez siyasi mücadeleler içine girmişlerdir. Papaların siyasi anlamda bu kadar etkin olması aynı din içinde züht ve takvayı esas alan keşiş sınıfının doğmasına sebep olmuş ve bunlar şehir dışlarına ve özellikle de dağ ve tepelere büyük manastırlar kurarak burada münzevi bir hayat yaşamışlardır. Kilisenin gittikçe her türlü gücün merkezi haline gelmesi ve mahiyetini kaybetmesi sonucunda insanlar bu münzevi yaşamı tercih ederek manastırlara sığınmışlardır. Burada inananlar sadece ibadet etmekte ve çalışmaktaydılar (*ora et labora*). Bu anlamda ilk manastırı kuranlar Benediktler olup bunlar 6. Yüzyılda bütün Avrupa'ya yayılmışlardır. Bu tarikatın dışında 13. Yüzyılda daha fakir bir hayatı benimseyen Fransiskanlar tarikatı kurulmuştur. Bunlar fakirlere yardımı kendilerine öncelikli hedef olarak seçmişlerdir. Dominikanlar ilk misyonerler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bu tarikata mensup olanlar daha çok güney Fransa'da yaşamakta ve göçer halde bulunmaktaydılar.

---

⁷ Hz.İsa'nın gerçekten çarمیha gerilip gerilmediği Hıristiyan literatürünün dışında tartışma konusu olmuştur. Mesela Kur'anda çarمیh hadisesi bağlamında şunlar yazılıdır: "Ve 'Allah elçisi Meryem oğlu İsa'yı öldürdük' demeleri yüzünden (onları lanetledik). Hâlbuki onu ne öldürdüler ne de astılar; fakat (öldürdükleri) onlara İsa gibi gösterildi. Onun hakkında ihtilafa düşenler bundan dolayı tam bir kararsızlık içindedirler; bu hususta zanna uymak dışında hiçbir (sağlam) bilgileri yoktur ve kesin olarak onu öldürmediler" (Nisa 157).

Zikredilen bu üç tarikatın en önemli fonksiyonu kültürel ve bilimsel çalışmalara öncülük etmeleridir.⁸ Ortaçağ manastırlarının en önemli işlevi, klasik metinlerin oldukça titiz bir biçimde el yazısıyla kopyalanması olmuştur. Manastırlarda bu işle uğraşan keşişler kral ya da derebeylere danışmanlık yapmış, bu uğraşın dışından kalan keşişler de Hıristiyanlığa halk arasında yaymıştır. Bu manastırların önemli bir işlevi de çeşitli kütüphaneler kurarak Roma ve antik Yunan'a ait eserlerin ve bu kültürlerin korunması olmuştur. Bu kurumlar aynı zamanda kendi içlerinde teoloji ve felsefeyle uğraşan din adamları da yetiştirmişlerdir.

Ortaçağın sonu ve yeniçağ aslında erken dönem skolastik anlayışın devamı gibidir. Tanrı en yüksek otorite olup, siyasi iktidara sahip olanlar aslında Tanrı'nın ve kilisenin adına yeryüzünde temsilcilik görevini üstlenen kişilerdir. Bu Tanrı devletinin politik anlamda yeryüzüne yansımından başka bir şey değildir. Bu dönemin diğer bir özelliği de Kilisenin oldukça zenginleşmesidir. Kilise Avrupa'nın birçok ülkesinde devasa verimli topraklara sahiptir. Avrupa'nın büyük şehirlerinde kurulan katedral ve kiliseler dönemin en pahalı sanat eserlerini ve süslemelerini içinde barındırmaktadırlar. Bu dönemde de Kiliseyi temsil edenler ticaret ve politikayla çok yakından uğraşmış ve dini kisvelerini her iki alandan kendilerine menfaat sağlamak için sık sık kullanmışlardır. Bu durum aynı zamanda Kilise'nin vermiş olduğu ünvanlar için de geçerli olmuştur (Nepotizm). Oldukça sınırlı sayıda insan eğitim imkânına sahiptir. Bütün bunların yanında yani resmi Kilise'nin karşısında bir mistik grup ortaya çıkmış, dini ve felsefi tartışmalar bağlamında kültür hayatının canlanmasına vesile olmuşlardır (Eckart, Thomas von Kempen vs).

Kilise tarihinde ilk resmi ayrılık Martin Luther'in 31 Ekim 1517'de Wittenberg saray kilisesine meşhur 95 tezini asmasıyla gerçekleşmiştir (bundan önce İngiliz teoloji profesörü John Wiclif kilisenin öze dönüp ilk zamanında olduğu şekliyle fakirlik içinde ibadetle meşgul olması gerektiği ve kilisenin bu anlamda siyasal hayattan tamamen çıkması gerektiğine dair fikirleri Protestan

---

⁸ Sir Julian Huxley; *Religion and Philosophy*, Aldus Boks, London 1972, sf. 61.

anlayışın ilk izleri olarak yorumlanabilir). Luther'in bu tezleri kendi istemese de yeni bir reformasyon hareketinin doğmasına sebep olmuştur. Luther teolojik anlamda ilk günah ve bundan kurtuluş öğretisi bağlamında farklı bir görüş benimsemiş ve Vatikan'dan yapılan baskılara rağmen tezlerini inkâr etmemiştir. Vatikanın saldırılarından Sachen derebeyi Friedrcih'in koruyuculuğu sayesinde kurtulabilmiştir. Luther eski bir rahibeyle evlenmiş, bir aile kurmuş ve İncili Almanca'ya tercüme etmiştir. Bu sayede sıradan Almanlar akın akın ibadete katılmış ve ibadetleri kendi dillerinde yaptıklarında dolayı Luther'in reformist düşüncelerine büyük destek vermişlerdir. Bu durum Katolik kilisenin büyük güç kaybetmesine sebep olmuş, bu zayıflıktan yararlanan prens ve derebeyleri Katolikliği terk edip Protestan olmuşlardır. Halk da hızla bu yeni mezhebe dâhil olmuştur. Luther Katolik hiyerarşiyi reddetmiş, tek otoritenin kutsal kitap olduğunu söylemiş, Tanrı'nın rahmetinin ancak imanla kazanılabileceğini belirtmiştir. Almanya'da Protestanlar ile Katolikler arasındaki bu mücadele politik bir hal almış ve 1555 yılında yapılan Augsburg antlaşmasıyla (bu antlaşmanın özü topraklarına hâkim olanların kendi dinlerini belirleme hakkına sahip olduğudur -*cuius regio, eius religio*) mezhepler arasındaki çatışmalar biraz durulmuştur. Bu öğretinin esas unsuru imanla, müminin sosyal ve politik eylemlerinin birbirlerinden ayrı alanlar olarak görülmesidir.⁹

Calvin (1509-1564) Katoliklerle Protestanlar arasındaki fikrinsel çatışmalardan hareketle kendi öğretisini geliştirmiştir. Calvin Fransa'dan Basel'e kaçmış ve orada meşhur "Hıristiyan Dininin Kurumları" adlı eserini yayınlamıştır. Calvin bu eserde protestan mezhebinin öğretilerini daha sistematik hale getirmiş ve Genf'te kurmuş olduğu merkez Protestan mezhebinin temel kurumu haline gelmiştir. Bu merkeze dâhil olanlardan biri de John Knox'tur (1505-1572). Knox 1560 yılında İngiltere'ye gitmiş ve bu mezhebin kilisesinin resmi devlet kilisesi olarak tanınmasını sağlamıştır. 17.yüzyılın sonunda Protestanlık İngiltere,

---

⁹ Michael Roth; *Zwei-Reiche-Lehre*, EvSTL Neuausgabe, Stuttgart 2006, sf. 2789 vd.

İskandinav ülkeleri, Amerika ve kuzey Almanya'da en güçlü dini mezhep haline gelmiştir.

Pratestanlığın bu hâkimiyeti Katolik mezhebi içimde bir karşı reformasyon hareketinin doğmasına yol açmıştır. İspanya'da kardinal Jimenez ile başlayan bu hareket J.Colet ve T.Morus gibi âlimlerin Roma'yı bütün bir kiliseyi baştan aşağıya reforme etmeye zorlamasıyla papa III. Paul, -V.Karl'ın da ısrarları sonucu- 1545 yılında Trient konsilinin toplanmasını sağlamıştır. Bu toplantı sonucu Katolik kilisesi günahların rahipler tarafından affedilme geleneğini terketmiş, dini bayram günleri azaltılmış ve din adamlarının dikkatleri kutsal kitaba çekmeleri istenmiştir. Burada alınan beş ana karar (kutsal kitabı yorumlama hakkının sadece Katoliklere ait olduğu, imanın kurtuluşa tek başına yetmeyeceği, kutsal kitapla geleneğin eşdeğerde olduğu vs.) Protestanlarla Katolikler arasındaki derin ayrımı daha da sağlamlaştırmıştır.

Protestanlığın hızlı yayılmasına en büyük engel, İspanyol din adamı Ignatus von Loyola (1491-1556) tarafından kurulan Jesuistler tarikatının hızla büyüyerek (Romanın desteği ve yardımıyla) bütün Avrupa'da misyonerlik alanında gösterdikleri başarı olmuştur. Bu sırada Protestanlar arasında önemli bir bölünme söz konusudur. İngiliz parlamentosu Anglikan kilisesinin Roma'dan ayrılmasına karar vermiştir. Bu ayrılmanın sebebi Anglikan kilisesinin çocuğu olmayan VIII. Henri'ye evlenme müsaadesi vermesi fakat bu müsaadenin Roma tarafından reddedilmiş olmasıdır. Artık Anglikan kilisesinin başı papa değil, kraldır.¹⁰ Buna rağmen Anglikan kilisesinin dini öğretileri radikal Protestanlıktan ziyade Katolik öğretilere daha yakındır. Bu öğreti içinden yine Protestanlığın etkisiyle Katolik geçmişle bütün bağlarını kopartmak isteyen püritanizm ortaya çıkmıştır. Bu öğreti ile ortaya çıkan derin farklılıklar kral I. Karl ile parlamento arasındaki görüş ayrılıklarını daha da derinleştirmiş ve bu derin ayrılık 1640 yılında büyük çaplı bir halk savaşın açığa çıkmasına sebep olmuştur. Püritenler Katolik kiliselerine saldırarak Roma'ya ait resim ve heykelleri ortadan kaldırmışlardır. 17. Yüzyılın

---

¹⁰ Huxley; *Religion und Philosophie*, Aldus Boks, London 1972, sf. 70.

başlarında temel olarak vaftizi reddeden Baptistler adı altında başka bir mezhep ortaya çıkmıştır. Bunlar oldukça sıkı bir takibe maruz kalmışlar ve bütün Avrupa'ya yayılmışlardır. Bu mezhebin kurucusu John Smyth'tir. Smyth 1612 yılında İngiltere'de ilk Baptist kilisesini kurmuştur. Bu Anglikan kilisesindeki ikinci ayrılmadır. Bunun dışında 18.yüzyılda yine İngiltere'de yöntemciler denen başka bir mezhep ortaya çıkmıştır. Bu mezhebin kurucusu John Wesley'dir. Wesley birçok taraftar kazanmış ve sonuçta Anglikan kilisesinden üçüncü bir ayrılma gerçekleştirmiştir.

18.ve 19.yüzyılda din ile bilim arasındaki ilişkiyi açığa kavuşturmak ve ikisi arasındaki çatışmaları aza indirmek bağlamında Protestan mezhebi içinde birçok reform çalışmaları söz konusu olmuştur. Bu olgu aynı zamanda Tanrı ve insan kavramları bağlamında birtakım yeni kavramların da doğmasına sebep olmuştur. Bu durumla birlikte hızla değişen ve gelişen sosyo-kültürel ve ekonomik şartlar bir takım tarikatların doğmasına yol açmıştır. Hz. İsa'nın tekrar yeryüzüne ineceğine inanan ve J.Thomas (1805-1871) tarafından kurulan delfin Hıristiyanları, J.Smith (1805-1844) tarafından kurulan mormon tarikatı bunlardan en önemli olanlarıdır.

Kilise günümüzde iki büyük problemle uğraşmaktadır. Bunlardan biri sosyal sorumluluk, diğeri ise gittikçe artan dine karşı ilgisizlik. Teologlar bu sorunlara çare bulmaya çalışmaktadırlar. Bazı Protestan teologlar Hıristiyanlığın kabul ettiği anlamda bir Tanrının öldüğünü, mesela P. Tillich bu anlamda Tanrının insanın en son kaygısı olduğunu ifade etmektedir. R.Bultmann Hıristiyanlığın ve İncilin ilk Yahudiler ve geç antik dönem insanları için gönderilmiş olduğunu dolayısıyla modern insan için İncilin baştan aşağı yeniden yorumlanması gerektiğini bildirir ve bu sayede İncilin mitlerden de arınması gerektiğini söyler. Günümüz Batı dünyasında hem Katolik hem de Protestan din adamları kiliselerin dışına çıkıp sosyal problemlerin çözü bağlamında aktif olarak çalışmaktadırlar. Hıristiyanlığı halka indirmek için çeşitli ülkelerde Hıristiyan Demokrat partiler kurmakta ve

birçok ülkede de ya doğrudan hükümeti kurmakta ya da koalisyon ortağı olarak hükümetlerde yer almaktadırlar.¹¹

Şimdiye kadar Kilise tarihini ana hatlarıyla anlatmaya çalıştık. Gelecek bölümde Kilisenin politik hayatta ne kadar belirleyici olduğu, bu belirleme işlevinden kurtulma bağlamında gösterilen çabaları ve bütün bu çabalara rağmen Kilisenin hala Hıristiyan ülkelerde ne derece etkin olduğunu göstermeye çalışacağız.

2. Kilise ve Siyaset

Günümüz Hıristiyan teolojisi, Kilisenin tarihsel süreç içinde ve çağımızda politik bir kurum ve gerçeklik olduğu olgusunu kabul eder.¹² Kilise insanların birlikte oluşturdukları toplumsal yaşamın gereklerinden biri olarak ortaya çıkmış olan bir kurum olduğundan bir taraftan bu toplumsal yapıdan etkilenirken diğer taraftan bu toplumsal yapıyı derinlemesine etkilemektedir. Bu etkileme daha çok onun politik bir güç olarak tebarüz etmesinden dolayıdır. Bu bağlamda kilisedeki ibadet şekillerinde politik bir anlama gelebilecek birçok eylem söz konusu olmuştur. Bu durum bugün bile böyledir. Politika ile kendi arasına sınır koymaya çalışan bazı kiliseler bile bu durumdan kendilerini kurtaramamıştır. Kendisini toplumsal ve siyasal etkilerden uzak tuttuğuna inanan ve sadece öteki dünya ile ilgilendiğini iddia eden kilise bile bu tutumuyla muhafazakârlığı, değişime karşı gelmeyi ve toplumsal beraberliği amaç edindiğinden görünürde olmasa bile aslında politik bir amaç gütmüş olmaktadır. Kilisenin ve ibadetin toplumu istikrarlı halde tutma bağlamında ifa ettikleri bu fonksiyon dine büyük oranda politik bir anlam katmaktadır.

Kilisenin bu özelliği Hıristiyanlığın insanların özgürleşmesi sürecinin vazgeçilmez bir parçası olarak kabul edildiğinde daha da belirgin bir hal almaktadır. Toplumun kurtulması ve özgürlüğü insanın kurtuluşu ve özgürlüğü

---

¹¹ A.g.e. 81.

¹²Norbert Greinacher/ Ferdinand Klostermann; *Vor einen neuen politischen Katholizismus*, Peter Lang Verlag, Frankfurt a.M 1978, sf. 3 vd.

olarak anlaşılması, insanın ilk günahından kaynaklanan bir baskı altında olma duygusundan kurtulmak bağlamında özgürlüğe ve bu baskıdan kurtulmaya duyduğu özlem, bunun da ancak Jesus'un hediyesi sayesinde (kurtuluş, *Erlösung*) gerçekleşeceğine dair olan inanç, kilise-politika ve insan üçgenindeki ilişkileri daha bir anlamlı hale getirmektedir. Kurtuluş süreci aynı zamanda insanın özgürlüğüne kavuşma süreci olarak anlaşılmaktadır ve bu özgürlük de ancak ve ancak Kilise'ye veya daha özelden Jesus Christi'ye itaat etmekle kazanılabilmektedir.

Kilise ile politika arasındaki iki bin seneden beri devam eden karşılıklı ilişkiyi bütün yönleriyle küçük bir makalede vermek mümkün gözükmemektedir. Buna karşın Kilise ile politika arasında şimdiye kadar olan karşılıklı ilişkiyi üç ana kategoride toplamak mümkündür.¹³

İlk kategori *Hiristiyanlık durumu* olarak adlandırılmaktadır. Bu dönem Avrupa ortaçağında hâkim olan bir dönemdir. Bu durumda siyaset, eğitim, sanat ve ekonomi gibi alanlar gerçek bir bağımsızlığa ve otonomiye sahip değillerdir. Dünyevi olan Kilisenin egemenliğinden dolayı kendi başına bir varlık alanına sahip değildir. Tanrı imparatorluğunun alanı o kadar kapsayıcıdır ki burada dünyevi ya da profan olan hiçbir şeye yer kalmamaktadır. Böyle bir durumda Kilise kurtuluşun tek aracı ve tek sahibidir. Kilisenin dışında kurtuluş söz konusu değildir ve bu şartlar altında bir Hiristiyan için dünyevi bir görevi yerine getirmek doğrudan Kilisenin yararına olan bir eylem olarak değerlendirilir. Bu dönemdeki siyasal faaliyetlerin tek amacı Kilisenin misyonerlik çalışmaları için uygun şartların sağlanması ve Kilisenin çıkarlarının gözetilerek bunların zedelenmesine engel olmaktan başka bir şey değildir. Böyle bir amaç, Avrupa ve Latin Amerika ülkelerindeki mezhepsel partilerin 19.yüzyılın sonlarıyla 20.yüzyılın başlarında hâkim olan ana düşüncüyü temsil etmektedir. Papazlar ve kardinaler Kilise kurumlarının çıkarlarını gözetilen insanlardır.¹⁴ Bunun dışında kalan insanlar cahil

---

¹³ Gustavo Gutierrez; *Theologie der Befreiung*, Kaiser Verlag, München 1973, sf. 51 vd.

¹⁴ F.Hans Zacher; *Kirche und Politik*, Patmos Verlag, Düsseldorf 1982, sf. 60 vd.

olarak nitelenmekte ve bu kurumlara yardım etmekle görevli kişiler olarak görülmektedir.

Böyle bir dünya tasavvurunun temelini oluşturan teolojik kategoriler Kiliseyle toplumsal hayatın oldukça sıkı bir biçimde ilişki içinde oldukları dönemlerde açığa çıkmış olan kategorilerdir. Bu durum bize Kiliseyle insanın tarihselliğini açık bir biçimde göstermektedir. Bütün bunlara rağmen günümüzde Hıristiyanlığın bu şekilde göstermiş olduğu birlik ortadan kalkmıştır. Aynı şekilde bununla bağlantılı olan teolojik kategoriler değerlerini kaybetmişlerdir.

Kiliseyle politika arasında tarihsel anlamda tespit edilebilen ikinci bir kategori ise *yeni Hıristiyanlık durumudur*.¹⁵ 19. ve 20. yüzyılda azımsanamayacak çoğunlukta Hıristiyan, Kilise ile sosyal ve politik hayat arasındaki farklılaşmayı dikkate almış sosyal ve politik hayatı Kilisenin tahakkümünden kurtarmaya çalışmıştır. Bu bağlamda kısmi başarılar elde etmiş olsalar da belli alanlarda Hıristiyanlığın etkisinin kırılması gerçekleşmemiş, belirli kategorilerde bu etki varlığını hala devam ettirebilmiştir. Hıristiyanlar kendilerini temelinde adalet, temel hak ve hürriyetlerin olduğu toplumsal bir yaşam geliştirmek bağlamında sorumlu görmüşlerdir. Burada Kilisenin haklarını savunmak artık ikincil derecede önemli görülmeye başlanmıştır. Dünyevi olan savunulmaya başlanmış, Kiliseden bağımsızlığını kazanmış ve kendi başına otonom bir alan haline gelen eğitim, ekonomi ve sosyal yaşama Kilisenin müdahalesi engellenmiştir. Bu gelişmelerin doğal bir sonucu olarak toplum karşısında bir güç olarak kendisini gösteren Kilise anlayışı büyük yara almıştır. Bütün bunlara karşın bu dönemde Kilisenin manevi anlamda bir kurtuluş yolu olarak görülmesi durumu söz konusudur. Demokratik ve adil bir toplum arayışı aynı zamanda Kilisenin bu yönde gayret göstermesi ve bunun şartlarını kolaylaştırması açısından da onun hala önemli bir aktör olduğunun bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemin genel amacı (açıkça söylene de söylenese de), “profan bir Hıristiyanlık” oluşturmaktır. Yani amaç Hıristiyanlığın genel ilkelerinde sadece ilham almış olan fakat toplumsal gerçekliği

---

¹⁵ Jacques Maritain; *Humanisme integral*, maison d'édition ,Paris 1936, sf. 5 vd.

bizzat kendi imkânlarıyla oluşturan bir toplum ortaya çıkarmaktır. Böyle bir toplumda bireye yeni bir işlev yüklenmektedir. Birey davranışlarında Hıristiyanlığın ilkelerinden ilham alacak fakat davranışlarını kendi başına belirleyecektir. Bu durum bireylere doğal olarak politik anlamda büyük bir özgürlük alanının açılmasına sebep olmaktadır. Böyle bir sorumlulukla karşı karşıya kalan bir bireye bu şekilde anlaşılan bir Hıristiyanlığı oluşturmak görevi düşmektedir. Birey bu amacı gerçekleştirmek için kendisini Hıristiyan olarak niteleyen sivil toplum örgütlerine bağlanmak zorunda kalmaktadır.

Yeni Hıristiyanlık durumu dünya görüşünün temeli, bireyin olarak dünyevi görev ve sorumlulukları inancın ölçüleriyle, onun bakış açısıyla tam olarak anlayıp değerlendirmesidir. Bu değerlendirmeden sonra Kiliseyi modern dünyanın şartlarını da göz önüne alarak hak ettiği ve olması gerektiği yere konumlandırmak politik bireye düşen diğer bir vazifedir. Böyle bir görev ve sorumluluk karşısında adil bir toplumsal düzen özlemi içinde olan hiçbir gerçek Hıristiyan kayıtsız kalmayacaktır. Bu özelliklere sahip olan Hıristiyanlar genel olarak konservatif gruplara karşı çıkmakta, buna karşın Kilise ile de açıkça çatışmaktan kaçınılmaktadırlar. Bu dönemde aslında Hıristiyanlıkla olan ilişki hem yukarıda sayıldığı gibi biraz mesafelidir. Aynı zamanda geçmişe yani “eski Hıristiyanlığa” duyulan bir özlem de söz konusudur. Geçmişe duyulan bu özlem modernleşmeyle uzlaştırılmaya çalışılır. Burada ne yakın çağın farklılaştırma süreci ciddi anlamda göz önünde bulundurulmakta ne de bu uzlaştırma çalışmalarının felsefi ve toplumsal anlamda tutarlılığı tartışılmaktadır.

Kilise ile politika arasındaki üçüncü ilişki şekli *Kilise ve Dünyanın ayrılığı durumudur*. Bu durum dünya savaşları sonrasında birçok teolojik tartışmalara konu olmuştur. Burada hareket noktası, tanrısal kurtuluş planı çerçevesinde Kilise ile dünya işleri arasında kesin ve keskin bir ayırım yapmaktır. Dünyevi olan Kiliseden tamamen farklı olarak kendi içinde bir anlama sahiptir ve bu anlamda yine dünyevi olandan hareketle temellendirilmektedir. Buradaki temel iddia, zamansal olanın Kilise ve onun temsilcileri karşısında özsel bir otonomiye sahip olduğu iddiasıdır.

Başta insan olmak üzere onun ortaya koymuş olduğu bütün zamansal ürünler ve icat ettiği dünyevi eserler kendi meşruiyetlerini bizzat zamansal olan insandan almakta, bunun dışında başta Kilise olmak üzere herhangi bir otoritenin tasdikine ihtiyaç duymamaktadırlar.¹⁶ Bir kurum olarak Kilise artık zamansal olan şeylere doğrudan müdahale şansına sahip değildir. Böyle bir müdahale ancak ve ancak etik ilkeler bağlamında söz konusu olabilir. Bu bağlamda toplumun şekillendirilmesi ve toplumsal düzenin sağlanması bizzat toplumsal yasalar sayesinde mümkün olabilmektedir. Kilisenin gerekleriyle toplumsal ve insani gereklilik birbirlerinden katı bir biçimde ayrılmak zorunda kalmıştır. Kilisenin gerekleri ancak ve ancak bireysel anlamda onları bir gereklilik olarak gören kişilerce kabul edilmekte ve uygulanmaktadır ki bu da zaten inanç özgürlüğünden başka bir şey değildir. Kiliseyle zamansal olan arasında açığa çıkmış olan bu ayrılığı ortadan kaldırmak ancak Tanrının gelecek krallığında mümkün olacaktır. Bu anlamda hem Kilise hem de dünyevi olan Tanrının krallığının gerçekleşmesi bağlamında üzerine düşeni yapmaktadırlar.

Bu üçüncü ilişki bağlamında din adamlarıyla onun dışında kalanların rollerinin de yeniden tanımlanması ve birbirlerinde farklılaşması gerekmektedir. Din adamları kendi görevlerini dünyevi alanın dışında değerlendirmekte; kendilerini Kiliseyle özdeş görmektedirler. Böyle bir din adamının politikaya doğrudan karışması kendi misyonuna hıyanet etmek olarak değerlendirilmektedir. Zamansal olan insanın görevi ise toplumun adil bir biçimde şekillenmesini sağlamaktır. Böyle zamansal olan bir görev için -yani daha adil ve daha insani bir toplum kurmak için- birey kendi dışındaki Hıristiyan olan ya da olmayan insanların yardımına gereksinim duyar.¹⁷

---

¹⁶ Bu durumu sekülerizm olarak değerlendirmek yanlış olmasa gerekir.

¹⁷ II.Vatikan konsilinde genel olarak bu çerçevede ilkeler benimsenmiştir. Bir taraftan Tanrı krallığının gerçekleşmesi için yapılması gerekenler sıralanırken, diğer taraftan dünyevi olanla dine ait olan arasındaki eşitliğin gözetilmesi hususuna vurgu yapılmıştır. Bu dengenin sağlanması doğal olarak oldukça güçtür.

Kilise ile dünyasal olan arasındaki bu ayırım durmadan yeni krizler üretmektedir. Kilise dünyevi olana ister istemez müdahale etmekte, dünyevi olan da –hernekadar Kilisenin müdahalesini istemese de- bazen onun yardımına ihtiyaç duymakta, kendi politik görüşlerini kuvvet kazandırmak için Kilise söyleminden yararlanmaktadır. Politikadan şiddetle kaçınan ve politikayla ilişki kurmamaya özen gösteren Kiliseler veya din adamları, şu ya da bu sebeple politikacılarla ve politik kurum ya da kuruluşlarla sıkı bir ilişki içine girebilmektedirler. Bu kurum ya da kuruluşların en önemli özelliği ekonomik ve politik gücün her ikisini birden kendi içinde barındırmalarıdır. Böyle bir gerçeklik söz konusuysen Kilisenin dünyevi olanın alanına karışmadığı nasıl iddia edilebilir? Kiliseye bir takım ayrıcalıkların sağlandığı, vergi toplamasına izin verildiği bir yerde Kilisenin dünyevi olana karışmadığını iddia etmek gerçekten oldukça zayıf bir iddidir. Hukuki olarak ayrıcalıklı olan bir kurumdaki adalet beklemek pek tutarlı gözükmemektedir.

Kilisenin politikaya karışmasının engellenmesi ya da yasaklanması ancak oldukça dar bir alanda mümkün olmuş, Kilise hem tarihsel süreçte hem de günümüzde siyasete müdahil olmanın bir yolunu bulmuştur. Kilise ile dünyevi olan arasındaki kesin ayırım, ancak ve ancak Kilise sisteminin dışarıdan oldukça ciddi bir biçimde eleştirilmesi ya da Kilise içinden bir grubun kendi siyasal aksiyonlarıyla bütün bir politik sistemi sarsması durumunda söz konusu olabilmektedir. Kısaca Kilisenin politikaya müdahalesinin engellenmesi statükonun devamı uğruna sürekli ihmal edilen bir ilke olmuştur. Statükonun devamı hem bu durumdan nemalanan politikacılar için hem de Kilise için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Bu bağlamda mevcut durumu eleştiren Kilise içi ve dışı hareketler sürekli küçümsenmiş, bir şeye alet olarak suçlanmış ya da basit bir biçimde görmezden gelinmiştir. Mevcut durumu sorgulayanlar statüko taraftarlarınca istenmeyen adam ilan edilmiştir. Kilisenin politikaya müdahalesi sadece dışarıdan bir takım kurum ya da kişiler tarafından engellenmeye çalışılmamaktadır. Aynı zamanda Kilise içinden de bu anlamda oldukça ciddi eleştiriler getirilmiştir. Bütün bunlara karşın

bu konu bağlamında meydana gelen tarihsel çıkar ilişkisi bir türlü Kilisenin politikayı yalnız başına bırakmaması, her fırsatta ona müdahale etme sonucunu doğurmuştur.

Latin Amerika'da Kiliseyle politika arasındaki ayırım yapılması istekleri, gittikçe artan bir biçimde Kiliseye dışarıdan yapılan ciddi politik muhalefetin aslında bizzat Kilise kurumunun kendisine yapıldığı iddiasıyla itibarsızlaştırılmaya çalışılmaktadır. Aşağı yukarı bütün Latin Amerika ülkelerinde böyle bir olgu söz konusudur. Bu olgunun diğer bir yönü de Kilise'ye ve Kiliseyi politik öğretilerine dayanak yapan partilere yapılan eleştirilerin doğrudan dine yapılmış eleştiri olarak kabul edilmesidir. Kiliseyle dünyevi olan arasındaki bu ayırım aynı zamanda baskı altında bulunan partilere destek olma sorumluluğundan Kiliseyi kurtarmaktadır çünkü bu partiler kendilerine göre Hıristiyanların birliğine hizmet etmemektedir. Kendi çıkarlarını korumak ve sahip oldukları ayrıcalıkları kaybetmemek için Kilise'ye hizmet edenler günümüzde sürekli olarak Kilisenin yalın manevi işlevinden bahsetmekte ve bunun propagandasını yapmaktadır. Böyle bir davranışa da Kilise içinden mevcut politik düzeni ciddi eleştiriye tutan görüşler ortaya çıktığında başvurmaktadırlar.

Kiliseyle politika arasında sürekli mevcut olan kriz ve problemlerin ana kaynağı yukarıda açıklanan olgudur ve bu olgunun da temeli Kilise ile zamansal olan arasında var olduğu iddia edilen fakat bir türlü istenilen şekilde uygulanmayan söz konusu ayırımdır. Bu bağlamda yukarıda yapılan üç kategorileştirmeye bir dördüncüsünü eklemek mümkündür. O da *özgür bir toplumda özgür bir kilise* kategorisidir.

Bu kategorinin temel ilkesi Kilisenin muhatabının devlet değil, toplum olmasıdır. Eğer bir kilise gerçek anlamda devletten bağımsız olursa –bu ister devlet kilisesi şeklinde olsun (burada kilise tamamen devletin kontrolü altındadır ve onu kötüye kullanmaktadır) isterse kilise devleti şeklinde olsun (burada devlet kilisenin egemenliği altındadır)- toplumdaki güçlü kurumlar ve dernekler karşısında da özgür olur ve bütün güçler karşısında dik durabilir ve adaletsizliklere

ve hukuksuzluğa göğüs gerebilir. Bu sağlandığı takdirde Kilise aynen İsa peygamberin yaptığı gibi toplumda fakirlerin, yoksulların ve haksızlığa uğrayanların ve hukuku elinden alınanların yanında yer alabilir ve onların en büyük destekçisi olur.

Bu bağlamda Kilise günümüz toplumunda hak ve hukuk koruyucusu, güçsüzlere yardım ve destekte bulunan bir kurum olarak işlevsellik göstermektedir. Kilise insanları kozmik ve politik güçlerin tanrısallaştırılması ve mutlaklaştırılması önündeki en önemli engeldir. “Bu tür eskatolojik yanlış yorumlara karşı Kilise kendi eleştirel gücünü harekete geçirmelidir ve harekete geçirmek zorundadır. Bu güç her türlü totaliter sisteme ve hâkimiyete ve aynı zamanda tek yönlü ve dogmatik ideolojilere karşı kendisini göstermelidir. Özgürlüğün tarihi bu eskatolojik olguyu dikkate almadan kendini gerçekleştirmeye çalışırsa bütün bir özgürlük tarihini dünyevi öznelere yöneltmek zorunda kalacak bu ise ister istemez bir kısım insanların bazı insanlar üzerinde total hâkimiyet geliştirmelerinin bir aracı olacaktır: Bu sınıf, ırk, millet, Kilise vs. olabilir.”¹⁸

Toplumsal ve siyasal gerçeklik somut karaktere sahiptir. Kilise kendi eleştirel tutumunu uygulamak ve siyasal-toplumsal konularda söz söylemek istiyorsa kendisini politik yapılarda hatta gerekirse siyasal partiler kurarak ifade etmek durumundadır. Bunu yapması durumunda dikkat etmesi gereken şey, ilk etapta kendi özel çıkarlarını ya da menfaatlerini düşünmek olmamalıdır. Bunun yerine bütün insanların ortak çıkarını düşünmeli ve buna hizmet eden yollar geliştirmelidir. Bütün bunları yaparken hiç unutmaması gereken ilke ise sürekli mazlumun, fakirin ve haklının yanında yer almak ilkesidir. Kilise bir dinin kurumu olarak zaten fakir, mazlum ve haklının yanında yer almak ve onlara yardım etmek zorundadır.

---

¹⁸ B.John Metz; “Zur Präsenz der Kirche in der Gesellschaft“, in: *Die Zukunft der Kirche. Berichtband des Consilium-Kongresses 1970*, s.86-96, Zürich 1971, sf. 89.

3. Sonuç ve Değerlendirme

Kilise ile siyaset arasındaki bu tarihsel süreç, her şeyden önce bize oldukça iç içe geçmiş, derin, birbirlerini sürekli gözetleyen, gergin ve birbirlerine gerektiğinde tahammül eden ilginç bir ilişki şeklinden haber vermektedir. Hıristiyanlık dininin en önemli özelliği devletle (özellikle Roma İmparatoru Konstantinin Hıristiyanlığı serbest bırakmasından sonra) olan oldukça sıkı ilişkidir. Din tabiri caizse Kilise’de somut bir varlığa dönüşmüştür ve bu anlamda Hıristiyanlık İslam ve Musevilikten farklılık gösterir. Kilise tarihsel süreç içinde kurumsal kimliğini gittikçe sağlamlaştırmış, bunun teolojik temellendirmesini büyük azizler yardımıyla yapmış, siyasi temellendirmesini de kendilerini Kilisenin desteğine muhtaç gören kral, prens ya da derebeylerinden almıştır. Teolojik anlamda (Eski ve yeni Ahit’ten de esinlenerek) insan işlediği günah yüzünden yeryüzüne atılmış ve geldiği cennet de Tanrı’nın kral olduğu imparatorluk olduğundan samimi bir Hıristiyan’a düşen görev Tanrı krallığına tekrar kavuşmaktır. Tanrı İsa suretine girip ilk günahı affettirmiş ve çarmıha gerilerek tekrar kendi krallığına dönmüştür. İdeal devlet hiç şüphesiz Tanrının cennetinde kurulan devlettir. Yeryüzü devleti bu modele göre kurulmak zorundadır. Bu modeli bize gösterecek ve öğretecek bir tek kurum vardır o da Kilisenin kendisidir. Dolayısıyla Kilise yeryüzü devletinin hem kurucusu hem de yöneticisi olmak durumundadır. Yeryüzü devleti ne kadar mükemmel olursa olsun Tanrı devletinin bir kopyasıdır ve bu anlamda değersizdir. Kiliseyi temsil edenler (başta papa ve kardinaller) hiyerarşik anlamda Tanrı’nın yeryüzündeki temsilcileridir. Tanrı’ya ve kitaba uymak aynı zamanda bunlara uymak demektir. Dolayısıyla yeryüzünde mutlu bir yaşam sürmek isteyen insanın -ki politikanın da birinci amacı insanların yeryüzünde mutlu bir yaşam sürmesi ve bunun yollarını aramaktır- yapacağı tek şey Tanrı’nın yeryüzündeki temsilcilerine yani kısaca Kiliseye itaat etmek, onu sadece dini bir kurum olarak görmekten vazgeçip -aynı zamanda Tanrı devletinin yeryüzündeki temsilcileri olduğundan- siyasi anlamda onların istediğini yapmaktır. Bireyin en öncelikli hedefi bu olmalıdır.

Bu şekildeki bir teolojiye sahip olan bir dinden politikaya müdahale etmemesini beklemek saflık olur; zira bu anlamda Kilise'yi politika'ya karışmaktan men etmek ona Tanrı ve onun yeryüzündeki kopyası olan dünya devletine inanmamasını istemek demektir. Dolayısıyla teolojik anlamda Kilisenin zamansal olana ve ya devlet ve toplumsa ve bunları düzenlemeyi kendine öncelikli hedef olarak seçmiş politikaya karışmaması sayılan nedenlerden dolayı mümkün gözükmemektedir. Zaten Kilise tarihine bakıldığında bunun mümkün olmadığı da rahatça gözükecektir. Politikaya müdahale için Kilisenin güvenilirlik, manevi otorite, bilgelik, inanırlık vs. gibi sıfatlara sahip olması gereği bütün Kilise otoriteleri tarafından vazgeçilmez olarak görülen temel özelliklerdir.¹⁹

Burada asıl sorun bu müdahalenin sınırları, kapsamı ve bağlayıcılıdır. Napolyon'un Notre Damme kilisesinde taç giyme merasiminden beri Avrupa'da (Fransa'dan başlayarak) Kilise'yi politikanın dışına itme çabaları hız kazanmıştır. Bilindiği üzere Napolyon tacı Notre Damme Kilisesi başpapazının elinden bizzat alarak tacı başına kendisi koymuştur. Bu küçük eylemin siyaset tarihi ve bilimi açısından çok büyük bir anlamı vardır. Artık dünyevi, toplumsal ve siyasal alan din ve kilise tarafından değil, kral ya da devlet başkanı tarafından daha genel bir ifadeyle bizzat insanın kendisi tarafından belirlenmektedir. Kilisenin bu alana müdahalesi istenmemektedir. Bu küçük hareket Avrupa'da laikliğin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda Fransa Avrupa ülkeleri içinde Kilisenin politikadaki etkisini –mümkün olduğunca, tamamen kaldırmak hiçbir zaman söz konusu olmamıştır- azaltan veya minimize eden ilk ülkedir. Diğer ülkeler bunu anayasa ya da yasalarına koymasalar bile özellikle 19.yüzyılın sonlarında ve 20.yüzyılın başlarında Kilisenin politika üzerindeki etkisi oldukça

---

¹⁹ Theodor Winkler; *Öffentliches Reden der Kirche, Thesen zur Frage nach der Kompetenz, Diakonie, Sondernummer 8 März 1984*, Kirchliche Veröffentlichung, München 1984, sf. 148.

sınırlandırılmıştır. Aslında günümüz bir Batılı insan için aşk ve iş, politika ve inançtan daha önemli olarak algılanmaktadır.²⁰

Kilisenin politikayla olan kötü tarihsel geçmişine ve dünya savaşları ve Yahudi soykırımındaki tutumuna rağmen bu kurum bugün hem Avrupa'da –belki de en az Avrupa'da- hem Amerika özellikle de Latin Amerika ülkelerinde politik ve sosyal alanda oldukça etkin bir konuma sahiptir. Avrupa ve Amerika'da politikaya doğrudan müdahale eder pozisyonda gözükmemesine rağmen özellikle Hıristiyan demokrat partiler aracılığıyla siyasal yaşama doğrudan olmasa da dolaylı olarak hala karışabilmektedir. Özellikle Avrupa ve Amerika'da bu bağlamda olumlu olarak değinilmesi gereken bir husus da Kilisenin sosyal sorumluluk örneğini mükemmel bir biçimde yerine getirmesidir. Avrupa ve Amerika'da farklı Hıristiyan mezhepleri hastane, okul, aşevi, barınma ihtiyacının giderilmesi, fakirlere yardım, iltica edenlerin her türlü ihtiyacını karşılama vs. gibi hizmetler bakımından oldukça etkin bir işleve sahiptir. Bu anlamda devletle Kilise ortaklaşa çalışabilmekte, toplumsal refaha birlikte katkıda bulunabilmektedir. Bu karşılıklı ilişkinin ülkemizde de gerçekleşme imkânının araştırılması ve bunun üzerine ciddi bir biçimde kafa yorulması gerekmektedir. Ülkemizde diyanet işleri başkanlığı aracılığı ile ya da farklı dinsel cemaatler aracılığı ile mevcut toplumsal sorunların bir kısmı ortadan kaldırılabılır. Kısaca din ile devlet eğitim, sağlık, barınma, iş imkânları, meslek edindirme, mülteci sorunu gibi sorunları çözüme bağlamında birlikte çalışabilmelidir. Bu imkân aynı zamanda diğer din mensuplarıyla kendisini ortodoks Müslüman olarak görmeyen cemaatlere de sağlanmalıdır. Bu sayede din ile devletin devlet idaresinde birbirlerinden ayrılması ilkesi korunurken, saydığımız alanlarda ortak çalışmaları sonucunda hem büyük toplumsal ve ekonomik sorunların çözümüne katkı sağlanacak hem de ülkemiz özelinde yıllardan beri tartışılan ve sonu da gelecek gibi gözükmeyen laiklik tartışmalarına anlamlı bir son verilmiş olacaktır.

---

²⁰ Wolfgang Huber; *Protestantismus und Protest. Zum Verhältnis von Ethik und Politik*, Rororo Verlag, Hamburg 1987, sf. 13 vd.

KAYNAKÇA

- Aristoteles; *Politics*. Translated with an Introduction by Peter L. Phillips Simpson
The University of North Carolina Press, Chapel Hill 1997.
- Cevizci, Ahmet; *Felsefeye Giriş*, 1.baskı, Sentez Yayıncılık, Bursa 2007.
- Greinacher, Norbert-Klostermann Ferdinand; *Vor einen neuen politischen
Katholisizmus*, Peter Lang Verlag, Frankfurt a.M 1978.
- Gutierrez, Gustavo; *Theologie der Befreiung*, Kaiser Verlag, München 1973.
- Huxley, Sir Julian; *Religion und Philosophie*, Aldus Boks, London 1972.
- Huber, Wolfgang; *Protestantismus und Protest*. Zum Verhältnis von Ethik und
Politik, Rororo Verlag, Hamburg 1987.
- Klaus, Georg/Buhr, Manfred; *Philosophisches Wörterbuch*, cilt II, 11.baskı, Verlag
das europäische Buch, Berlin 1974.
- Kur'an-ı Kerim; Haz:Ali Özek&Hayrettin Karaman vd.,TDVY, Ankara 1997.
- Maritain, Jacques; *Humanisme integral*, maison d'édition ,Paris 1936.
- Metz, John, B.; „Zur Präsenz der Kirche in der Gesellschaft“, in: *Die Zukunft der
Kirche. Berichtband des Consilium-Kongresses 1970*, s.86-96, Zürich
1971.
- Roth, Michael; *Zwei-Reiche-Lehre*, EvSTL Neuausgabe, Stuttgart 2006.
- Topakkaya, Arslan; „Politika Kavramının Farklı Anlamları Üzerine Bir Analiz“,
Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak.Dergisi, 2007/1, s.5-17, İstanbul
2007.
- Topakkaya, Arslan; *Hukuk ve Adalet*, Yetkin Yayınları, Ankara 2010.
- Zacher, Hans, F.; *Kirche und Politik*, Patmos Verlag, Düsseldorf 1982.
- Winkler, Theodor.; *Öffentliches Reden der Kirche, Thesen zur Frage nach der
Kompetenz, Diakonie, Sondernummer 8 März 1984*, Kirchliche
Veröffentlichung, München 1984.